

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی

موضوع:

بررسی رابطه ادراک از رفتار معلم با خودپنداره تحصیلی و عملکرد تحصیلی

دانش آموزان دوره راهنمایی شهر شیراز در سال تحصیلی ۸۷-۸۸

استاد راهنما:

دکتر حجت اله فانی

استاد مشاور:

دکتر یحیی صفری

نگارش:

۱۳۸۸/۱۱/۹

مصطفی خلیفه

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
تهران

تابستان ۸۸

۱۳۰۹۱۵

دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت

پایان نامه :

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد علوم تربیتی

گرایش برنامه ریزی درسی

این پایان نامه تحت عنوان:

بررسی رابطه ادراک از رفتار معلم با خودپنداره تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی شهر شیراز در سال تحصیلی ۸۷-۸۸ می باشد.

به منظور دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته برنامه ریزی درسی توسط آقای مصطفی خلیفه تهیه و تدوین شده است و در جلسه دفاع مورخه ۸۸/۶/۲۴ با حضور داوران پس از دفاع با نمره ۹ انورده و با درجه عالی مورد تایید قرار گرفت.

هیأت داوران :

۱. دکتر پروین غیاثی (استاد داور)
۲. دکتر حجت اله فانی (استاد راهنما)
۳. دکتر یحیی صفری (استاد مشاور)
۴. دکتر عباس قلناش (مدیر گروه)

معاونت دانشگاه

ریاست دانشگاه

تقدیم به

معلمان و مربیان و اندیشه ورزان عرصه
تعلیم و تربیت که همواره یاددادن را برای
خود نعمت می دانند و آنان که خردورزی و
روشن بینی را دوست دارند.

سپاسگزاری

آغاز و پایان هر کوششی را سپاس باید. اکنون که با یاری خداوند متعال این رساله را به پایان رسانیده ام بیش از هرچیز لازم می دانم از استاد ارجمند راهنما دکتر حجت اله فانی و استاد مشاور گرانقدر دکتر یحیی صفری و همچنین از اساتید گرامی دکتر عباس قلناش و دکتر مسلم صالحی که در تنظیم این رساله یاری دادند سپاسگزاری می نمایم.

همچنین همسر و فرزندم که در مدت تحصیل و تحقیق سختی ها و کاستی های بسیاری را تحمل نمودند سپاسگزاری می نمایم.

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی رابطه ادراک از رفتار معلم با خودپنداره تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی می باشد. روش تحقیق از نوع همبستگی می باشد. جامعه آماری کلیه دانش آموزان دوره راهنمایی شهر شیراز می باشد. روش نمونه گیری خوشه ای مرحله ای می باشد که از میان نواحی چهارگانه شیراز، ناحیه ۴ انتخاب شده است که از فهرست مدارس ناحیه ۴ مشتمل بر ۱۴۷۰۰ دانش آموز و ۸۵ کلاس، ۶ مدرسه (۳مدرسه دخترانه و ۳ مدرسه پسرانه) انتخاب گردید و شامل ۱۶ کلاس (۸ کلاس دخترانه و ۸ کلاس پسرانه) بود و به تفکیک پایه (۶ کلاس سوم، ۶ کلاس دوم و ۴ کلاس اول) از میان مدارس منتخب به صورت تصادفی انتخاب گردید. در مجموع تعداد افراد نمونه ۴۷۳ نفر بوده است.

ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه ادراک از رفتار معلم، خودپنداره تحصیلی و عملکرد تحصیلی می باشد. برای تجزیه و تحلیل داده ها در سطح آمار توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره و آزمون t گروه های مستقل استفاده گردید و نتایج زیر بدست آمد:

بین ادراک از رفتار معلم و خودپنداره تحصیلی و عملکرد تحصیلی به طور کلی رابطه مثبت و معنی داری مشاهده گردید. همچنین به تفکیک جنسیت و پایه در مجموع رابطه معناداری وجود داشت. امدار پایه های اول دختر و پسر و دوم دختر در رابطه ادراک از رفتار معلم و خودپنداره تحصیلی رابطه معنادار نبود. همچنین در پایه اول دختر و پسر و سوم دختر رابطه ادراک از رفتار معلم با عملکرد تحصیلی رابطه معنی داری وجود نداشت. همچنین بین گرایش به (خود، خانواده، همسالان، مدرسه و معلم) و ادراک از رفتار معلم رابطه مثبت و معناداری وجود داشت. علاوه بر این، بین ادراک از رفتار معلمین علوم و ریاضی تفاوت معناداری وجود نداشت.

کلید واژه ها: ادراک از رفتار معلم، خود پنداره تحصیلی، عملکرد تحصیلی

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
.....	تقدیر و تشکر.....
۱.....	چکیده.....
ت.....	فهرست مطالب.....
ج.....	فهرست جداول.....

فصل اول: طرح تحقیق

۲.....	مقدمه.....
۳.....	بیان مسئله.....
۶.....	اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۸.....	اهداف تحقیق.....
۹.....	فرضیات تحقیق.....
۱۰.....	تعاریف مفهومی.....
۱۰.....	تعاریف عملیاتی.....

فصل دوم: پیشینه تحقیق

۱۲.....	مقدمه.....
۱۳.....	مبانی نظری تحقیق.....
۴۴.....	پیشینه عملی تحقیق.....
۵۴.....	نتیجه گیری کلی.....

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
.....	مقدمه.....
۴۷.....	جامعه آماری.....
.....	حجم نمونه و روش نمونه گیری.....
۵۷.....	روش پژوهش.....
۵۹.....	ابزار گردآوری اطلاعات.....
۶۰.....	روش اجرا.....
۶۱.....	روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....

فصل چهارم: یافته های تحقیق

مقدمه..... ۶۴

ویژگی های توصیفی نمونه آماری..... ۶۴

آمار استنباطی..... ۶۵

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

مقدمه..... ۸۰

نتیجه گیری..... ۸۲

پیشنهادهای کاربردی..... ۹۱

پیشنهادهای پژوهشی..... ۹۱

محدودیت های پژوهشی..... ۹۱

منابع..... ۹۴

پیوست..... ۱۰۳

فهرست جداول

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۵۷.....	جدول ۳-۱: توزیع حجم نمونه آماری بر اساس پایه تحصیلی.....
۵۹.....	جدول ۳-۲: مولفه های خودپنداره تحصیلی.....
۶۴.....	جدول ۴-۱: توزیع حجم نمونه آماری بر اساس پایه تحصیلی.....
۶۴.....	جدول ۴-۲: توزیع حجم پایه اول بر اساس جنسیت.....
	جدول ۴-۳: توزیع حجم پایه دوم بر اساس جنسیت
۶۵.....	.....
۶۵.....	جدول ۴-۴: توزیع حجم پایه سوم بر اساس جنسیت.....
۶۵.....	جدول ۴-۵: رابطه بین ادراک از رفتار معلم و خودپنداره تحصیلی دانش آموزان.....
۶۶.....	جدول ۴-۶: رابطه بین خودپنداره و عملکرد تحصیلی دانش آموزان.....
۶۷.....	جدول ۴-۷: رابطه بین خودپنداره و عملکرد تحصیلی دانش آموزان.....
۶۷.....	جدول ۴-۸: رابطه بین ادراک از رفتار معلم و عملکرد تحصیلی دانش آموزان پسر پایه اول.....
.....	جدول ۴-۹: رابطه بین ادراک از رفتار معلم و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه اول.....
۶۸.....	.....
۶۸.....	جدول ۴-۱۰: رابطه بین ادراک از رفتار معلم و عملکرد تحصیلی دانش آموزان پسر پایه دوم.....
۶۹.....	جدول ۴-۱۱: رابطه بین ادراک از رفتار معلم و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه دوم.....
۶۹.....	جدول ۴-۱۲: رابطه بین ادراک از رفتار معلم و عملکرد تحصیلی دانش آموزان پسر پایه سوم.....
۷۰.....	جدول ۴-۱۳: رابطه بین ادراک از رفتار معلم و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه سوم.....
.....	جدول ۴-۱۴: رابطه بین ادراک از رفتار معلم و خودپنداره تحصیلی دانش آموزان پسر پایه اول.....
۷۰.....	.....
.....	جدول ۴-۱۵: رابطه بین ادراک از رفتار معلم و خودپنداره تحصیلی دانش آموزان دختر پایه اول.....
۷۱.....	.....
.....	جدول ۴-۱۶: رابطه بین ادراک از رفتار معلم و خودپنداره تحصیلی دانش آموزان پسر پایه دوم.....
.....	جدول ۴-۱۷: رابطه بین ادراک از رفتار معلم و خودپنداره تحصیلی دانش آموزان دختر پایه دوم.....
.....	جدول ۴-۱۸: رابطه بین ادراک از رفتار معلم و خودپنداره تحصیلی دانش آموزان پسر پایه سوم.....
.....	جدول ۴-۱۹: رابطه بین ادراک از رفتار معلم و خودپنداره تحصیلی دانش آموزان دختر پایه سوم.....

- جدول ۴-۲۰: رابطه بین خودپنداره و عملکرد تحصیلی دانش آموزان پسر پایه اول..... ۷۳
- جدول ۴-۲۱: رابطه بین خودپنداره عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه اول..... ۷۳
- جدول ۴-۲۲: رابطه بین خودپنداره و عملکرد تحصیلی دانش آموزان پسر پایه دوم..... ۷۴
- جدول ۴-۲۳: رابطه بین خودپنداره و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه دوم..... ۷۴
- جدول ۴-۲۴: رابطه بین خودپنداره و عملکرد تحصیلی دانش آموزان پسر پایه سوم..... ۷۵
- جدول ۴-۲۵: رابطه بین خودپنداره و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه سوم..... ۷۵
- جدول ۴-۲۶: ماتریس همبستگی متغیرها..... ۷۶
- جدول ۴-۲۷: جدول تحلیل واریانس و مشخصه های آماری رگرسیون..... ۷۶
- جدول ۴-۲۸: ضرایب بتا و سطح معناداری آن ها..... ۷۷
- جدول ۴-۲۹: جدول تحلیل واریانس و مشخصه های آماری رگرسیون..... ۷۷
- جدول ۴-۳۰: ضرایب بتا و سطح معناداری آن ها..... ۷۸
- جدول ۴-۳۱: بررسی تفاوت میانگین های ادراک از رفتار معلم معلمان ۷۸

فصل اول

کلیات تحقیق

یکی از بارزترین خصوصیات عصر حاضر، تغییرات و تحولات شگرف و مداومی است که در گستره ی علوم به چشم می خورد. شاید بتوان گفت که محور بنیادی آموزش و پرورش آینده، انگیزش^۱ و مطالعات مربوط به آن است. در دیدگاه انسانگرایی، برنامه های آموزشی سعی در مرتبط ساختن برنامه های درسی با معنا و مفهوم شخصی دارند و یادگیری مفهوم ها با رشد عاطفی تلفیق شده است. در آموزش و پرورش انسانگرایانه به موضوع خودپنداره دانش آموزان توجه زیادی می شود. دیدگاه مازلو با طرح خودشکوفایی روی آموزش و پرورش اثر گذاشته است. یکی از ابعاد مهم نظریه مازلو، نگرش او به انگیزه انسان است که به صورت سلسله مراتبی از نیازهای فیزیولوژیک شروع می شود. سطح بعدی نیاز به امنیت (حمایت، آزادی از ترس و اضطراب)، سپس نیازهای عاطفی و احترام (برخورد قدرشناسانه و منزلت) و در نهایت به خودشکوفایی منتهی می شود. همچنین دیدگاه راجرز مبنی بر این که معلم می تواند برقرار کننده روابط سالم انسانی از طریق همدلی با دانش آموز، اصالت در برخورد غیر متظورانه و احترام به ارزشها و احساسات دانش آموز باشد. همچنین راجرز مفهوم خودراهبر را مطرح کرد. یادگیری ای که به طور معنادار در رفتار اثر می گذارد. افراد در درون خود منابع سرشاری برای خودفهمی^۳ و تغییر دادن خودپنداره های خود، نگرشهای پایه خود و دستیابی به رفتار های خود راهبر دارند. در صورت فراهم شدن فضایی تعریف شده از نگرشهای روانشناختی تسهیل کننده، این منابع به کار گرفته می شوند. آموزش و پرورش انسانگرایانه، خودپنداره را جزئی جدایی ناپذیر از چگونگی یادگیری و رشد دانش آموزان می داند. همچنین بیان می کند که میان خودپنداره مثبت با یادگیری و عملکرد تحصیلی بالا ارتباط وجود دارد و کار معلم آن است که فضایی بر کلاس حاکم کند که تسهیل کننده دستیابی به خودپنداره مثبت و در نتیجه عملکرد مناسبی برای دانش آموزان باشد (میلر، ۱۹۸۲، ترجمه مهر محمدی، ۱۳۸۳).

یکی از وظایف اصلی روانشناسی و علوم تربیتی آن است که در کنار پیشرفت سریع و فرایند انگیزه های پایدار، بالا بردن ظرفیت افراد و در مجموع آماده ساختن انسانهایی است که از لحاظ عاطفی و روان شناختی قادرند خود را با چنین پیشرفت سریعی در علم هماهنگ کنند و از عوارض احتمالی آن مصون بمانند. یکی دیگر از وظایف آموزش و پرورش افزایش اعتماد به نفس، عزت نفس^۵ و خودپنداره^۶ در دانش آموزان است که به ایجاد و گسترش یک دیدگاه مثبت و منطقی از خود و از محیط مدرسه منتهی

۱. Motive

۲. Maslow

۳. Self understanding

۴. Self confidency

۵. Self esteem

۶. Selfconcept

می شود. به همان اندازه که توانایی های ذهنی در پیشرفت تحصیلی^۱ موثر است، پندار از خود^۲ نیز تا حدود زیادی تأثیر دارد. بطوری که این نظریه که استعدادها و توانایی فرد بعنوان عامل موفقیت تلقی می شود، مورد سوال و تردید قرار گرفته و باید توجه داشت که یادگیری با معنای شخصی مرتبط است؛ یعنی اینکه یادگیری با توجه به فراخور حال فرد بوده و به طور فردی متناسب سازی می شود. در بسیاری از موقعیت ها یادگیری جهت گیریهای فردی پیدا می کند. بنابراین بایستی توجه داشت که تصور دانش آموز نسبت به خودش، دامنه و میزان موفقیت او را در مدرسه مشخص می سازد (اور^۳، ۱۹۶۷).

بطور کلی نوع ادراک دانش آموزان از رفتار معلم بر روی دانش آموزان تأثیر می گذارد و برخورد و رفتار معلم چه صحیح باشد و چه غلط در دانش آموزان اثر گذاشته و باعث شکل گیری خودپنداره در آنها می شود. در بیشتر مواقع به دلیل عدم آشنایی و یا به دلایل دیگر، معلمان به صورت متفاوتی با دانش آموزان برخورد می کنند که منجر به شکل گیری متفاوت خودپنداره در دانش آموزان می شوند که بالطبع روی عملکرد آنها هم اثر می گذارد. با توجه به رویکردهایی که در دیدگاه انسانگرایانه ذکر شد و به منظور کمک به دانش آموزان، نیاز است معلمان نیازهای دانش آموزان را بشناسند و به نحو صحیح تری با دانش آموزان برخورد کنند.

در این پژوهش به بررسی متغیرهای ادراک از رفتار^۴، خودپنداره و خودپنداره تحصیلی^۵ و عملکرد تحصیلی^۶ و همچنین به رابطه بین آنها و عوامل تأثیرگذار در آنها می پردازیم. عنوان این رساله بررسی رابطه ادراک از رفتار معلم با خودپنداره تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی شهر شیراز در سال ۸۷-۸۸ می باشد و فرض بر این است که بین ادراک از رفتار معلم با خودپنداره تحصیلی و عملکرد تحصیلی و نیز بین خودپنداره و عملکرد تحصیلی بر حسب جنسیت و پایه های تحصیلی رابطه وجود دارد.

۱-۲- بیان مسئله

در نظام تعلیم و تربیت کشورهای مختلف، معلم یکی از محورهای مهم به شمار می آید. معلم از زمانی که وارد کلاس درس می شود، به طور دائم با دانش آموز در ارتباط می باشد که این ارتباط در خصوص مطالب تدریس شده و مطالب غیردرسی است که نحوه و کیفیت هر دو می تواند به یکدیگر اثر بگذارد (برافی و گود، ۱۹۷۰).

---

^۱. Academic achievement

^۲. Image of self

^۳. Over

^۴. Perception of teacher,s behaviour

^۵. Academic selfconcept

^۶. Academic performance

معلمان رفتارهای متفاوتی را نسبت به دانش آموزان اعمال می کنند که حاکی از برداشت های گوناگونی است که آنها از دانش آموزان خود دارند. مکانیزم انتظار معلم^۱ از شاگرد به این صورت است که به علت وجود انتظارات متفاوت، رفتار معلم نسبت به دانش آموزان متفاوت است. این مسئله در خود پنداره و خود پنداره تحصیلی و عملکرد آنها اثر می گذارد و در اثر تداوم رفتار معلم، خودپنداره و عملکرد تحصیلی آنها شکل می گیرد. ادراک دانش آموزان از رفتار معلم متفاوت است. ادراک از رفتار معلم و ارتباط بین دانش آموزان و معلمان این امکان را فراهم می آورد که رفتار معلم به صورت متفاوتی بوسیله دانش آموزان تعبیر شود. آنها طرح واره های شناختی متفاوتی جهت چهارچوب پدیده ها از رفتار متفاوت معلمان بکار می برند. شیوه ای که دانش آموزان از معلمان ادراک می نمایند ممکن است روی خودپنداره و عملکرد تحصیلی دانش آموزان اثر بگذارد (برافی و گود^۲، ۱۹۷۰).

یکی از فرضیات این است که معلم به دلایل مختلف، رقابت ها و توانایی های دانش آموزان را به طور متفاوت درک می کند و اینگونه انتظاراتی که معلم در خود می پروراند، در رفتارش با دانش آموز منعکس می شود و در نتیجه در دانش آموزان عملکردهای متفاوتی را ایجاد می کند. به همین دلیل نقش معلم، نقش کلیدی در پرورش خودپنداره تحصیلی و عملکرد آنها دارد و لازم است معلمان به این امر توجه نمایند؛ چرا که رفتارها و انتظارات معلمان از دانش آموزان بر پندار و خودانگاره و عملکرد آنها تأثیر می گذارد. باید توجه داشت که در روشهای تعلیم و تربیت ایجاد خودانگاره های^۳ مثبت و سازنده نقش بسیار مهمی در فعالیت های آموزشی دارد. در فرایند آموزش و یادگیری، خودانگاره های افراد در مورد استعداد و تواناییهای خود و اینکه مثبت باشند و یا منفی باشند و محدود کننده، اهمیت بسیاری در کیفیت عملکرد تحصیلی شاگردان دارد (هاشمی، ۱۳۷۴).

حس خودپنداره تحصیلی مثبت در اثر شرایط موفقیت آمیز حاکی از رفتار معلم نظیر تشویق کارهای موفق، ارزش قائل شدن به فعالیت های تحسین برانگیز و غیره افزایش پیدا می کند. لذا باید فرصت هایی توسط معلم ایجاد شود تا دانش آموزان به تقویت حس خودپنداره تحصیلی مثبت^۴ در خویش بپردازند و برای زندگی بهتر و مؤثرتر آماده شوند. دانش آموزان برای افزایش ادراکات خود و برخوردارگی از خودپنداره تحصیلی مثبت باید آموزش و یادگیری توأم با رضایت و خوشنودی را تجربه کنند و این مهم در فرایند آموزش و در محیط کلاس درس رخ می دهد و اینجاست که نوع رفتار معلم با دانش آموز می تواند به عنوان ابزاری در به تحقق رساندن این مهم کمک نماید. نقش کلیدی معلم در این امر، ارائه بازخوردهای

۱. teacher's expectation

۲. Brophy & Good

۳. self images

۴. positive academic selfconcept

مثبت فراوان حتی برای کارهای جزئی و کم می باشد تا دانش آموزان بتوانند به پنداشتی مثبت در مورد خود و توانایی های خود برسند. اغلب دانش آموزانی که عملکرد تحصیلی مطلوبی ندارند، در باره ی تواناییهای یادگیری خود تصویر ذهنی منفی و محدود کننده دارند. این تصاویر ذهنی منفی و تضعیف کننده در اثر تعمیم بخشیدن به تجربیات قبلی و نحوه تربیت و آموزش در مراحل زندگی و بخصوص طول دوران تحصیلی به وجود می آیند (هاشمی، ۱۳۷۴).

نقش دیگر مهم معلم ایجاد محیطی آرام بخش و امیدوارکننده و آزاد همراه با احترام متقابل است. دانشمندان در تحقیقات خود به این نتیجه رسیده اند که فعالیت های مغزی تحت تأثیر پیامهای مثبت و منفی درونی قرار می گیرد. در همین ارتباط نشان داده اند که خودانگارهای منفی باعث کاهش کارایی مغز و به عبارت دیگر، افت ذهنی می گردد و ثابت شده است که بهترین شرایط ذهنی برای یادگیری هنگامی است که فراگیر در آرامش فکری و اطمینان خاطر به سر می برد. در چنین حالتی مغز، تحت شرایط امواج عصبی آلفا^۱ می باشد. فعالیت های ذهنی و توان یادگیری مغز در بهترین حالت کارکردی قرار دارد و تواناییهای مختلف ذهنی از جمله قوه ادراک،^۲ تخیل،^۳ خلاقیت،^۴ تمرکز^۵ و حافظه^۶ به خوبی می توانند فعالیت کنند. به این جهت برانگیختن خودانگارهای مثبت و حس اعتماد به نفس توان و کارایی ذهن، از مهمترین توصیه های متخصصان برای معلمان جهت کارکرد آموزشی شخص می باشد (خیر، ۱۳۷۰).

یکی از عوامل مهم که می تواند نقش عمده ای در عملکرد تحصیلی دانش آموزان داشته باشد نوع شناختی است که فرد از خود دارد. احتمالاً انتظار معلم از دانش آموز و نحوه ی برخورد با دانش آموز در موفقیت و عدم موفقیت تحصیلی وی می تواند مؤثر باشد. با ارائه بازخوردهای مناسب معلم، رفتارهای تحصیلی دانش آموز رقم خواهد خورد. از جمله متغیرهایی که در رابطه با موفقیت های تحصیلی مورد مطالعه قرار گرفته و به شکل وسیعی پذیرفته شده است، متغیر خودپنداره تحصیلی است. خودپنداره تحصیلی نگرش فرد را نسبت به وضعیت تحصیلی اش نشان می دهد و از آن به عنوان نیرویی که بتواند در پیش بینی موفقیت تحصیلی و عملکرد وی نقش ایفا کند، یاد می شود. بدیهی است فردی که دارای خودپنداره تحصیلی مثبت می باشد و احساس کفایت می کند، بهتر از شخصی که از احساس کفایت لازم برخوردار نباشد، از انجام اموری که بر عهده ی وی گذاشته می شود بر می آید و مسلماً عملکرد تحصیلی وی نیز از این مقوله مستثنی نیست (خیر، ۱۳۶۷).

-
۱. Alpha neurotic waves
  ۲. Perceived faculty
  ۳. Imagination
  ۴. Creativity
  ۵. Concentration
  ۶. Memory

در زمینه تحقیق مورد نظر تحقیقات زیادی بر روی مولفه ها و متغیرها صورت گرفته است که محقق سعی داشته متغیرهایی را که به صورت جداگانه مورد تحقیق قرار گرفته را به هم ربط داده و در صدد پی بردن به ارتباط آنها باشد. در این زمینه اکثر محققین نظر موافقی با فرضیه های محقق داشته و در بیشتر موارد دال بر تایید رابطه بین متغیرها می باشد و به نحوی آنها را تایید می کنند. در این تحقیق در صدد آنیم بررسی نماییم که آیا ادراک از رفتار معلم بر خودپنداره تحصیلی و عملکرد دانش آموزان تأثیر دارد یا خیر و اینکه آیا خودپنداره تحصیلی بر عملکرد تحصیلی تأثیر دارد یا خیر. تمامی متغیرها بر حسب جنسیت^۱ و پایه های تحصیلی^۲ تفکیک شده اند. تحقیقات در مورد جنسیت نظر موافق و مخالف دارد. عده ای در تحقیقاتشان گزارش داده اند که بین دختر و پسر در مورد متغیرهای مورد نظر تفاوت وجود دارد و بعضی دیگر وجود رابطه را تایید نمی کنند. در خصوص پایه ها نیز چندین تحقیق صورت گرفته است.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

دانش آموزان از فرصت های یکسانی در کلاس درس برخوردار نیستند و میزان تشویق و تنبیه آنان از جانب معلم به یک اندازه نیست. اکثر معلمان بر اساس برخی معیارها، دانش آموزان را بطور ذهنی گروه بندی می کنند و مطابق با این گروه بندی با آنان برخورد می کنند. شکی نیست که نحوه ی انتظار و رفتار معلم بر خودپنداره تحصیلی و عملکرد و نحوه تفکر آنها مؤثر خواهد بود (برافی و گود، ۱۹۷۰). همچنین برافی و گود (۱۹۷۰)، به این نکته اشاره می کنند که معلمان رفتارهای متفاوتی را نسبت به دانش آموزان اعمال می کنند که حاکی از برداشتهای گوناگونی است که معلم نسبت به دانش آموزان دارد. آنها مکانیزم انتظار معلم از شاگرد را به این صورت اعلام داشته اند که به علت وجود انتظارات متفاوت، رفتار معلم نسبت به دانش آموزان متفاوت است. پس از نحوه ی رفتار و آموزش معلم، دانش آموزان متوجه می شوند که از او انتظار چه نوع رفتار و درچه سطحی از موفقیت را دارند. این مسئله بر خودپنداره، خودپنداره تحصیلی، موفقیت تحصیلی،^۳ انگیزه^۴ و میزان خواسته های دانش آموزان اثر می گذارد و اگر این شیوه برای مدتی ادامه یابد و دانش آموز نتواند در مقابل آن فعالانه ایستادگی کند و یا آن را تغییر دهد، رفتار و خودپنداره و موفقیت تحصیلی او از این طریق شکل می گیرد. البته این رابطه دو طرفه است. مثلاً وقتی دانش آموز به نگرش منفی معلم نسبت به خود پی می برد، احساس ضعف کرده، اعتماد به نفسش کم می شود و این احساس منفی که نسبت به خود پیدا کرده است، مجدداً بر معلم تأثیر می گذارد. با توجه به

۱. Sex

۲. Grades

۳. Academic achievement

۴. Motivation

نظرات و نتایج حاصله از تحقیقات انجام شده، نقش معلم به عنوان یک عنصر کلیدی و اصلی در رابطه با شکل گیری خود پنداره مشخص می شود (عطاپور، ۱۳۷۸).

از جمله مشکلات تربیتی عصر ما، نگرشهای^۱ خود کم بینی در افراد بخصوص نوجوانان می باشد. علائق، اهداف، انگیزه ها و سازگاریها که اساس موفقیت و شکست در مدرسه و خارج از آن هستند، عمدتاً از خودپنداره دانش آموزان تاثیر می پذیرند. یکی از عوامل مهمی که می تواند نقش عمده ای در عملکرد تحصیلی دانش آموزان داشته باشد نوع شناختی است که فرد از خود دارد. خود ادراکی فرد^۲ در موفقیت و عدم موفقیت تحصیلی وی کاربرد های تربیتی بسیاری دارد.

خیر (۱۳۷۰) معتقد است سازمان شناختی^۳ دانش آموز از خود، می تواند به صورت تعیین کننده بر رفتار تحصیلی آینده او تاثیر بگذارد و از جمله متغیرهایی که در رابطه با موفقیت تحصیلی مورد مطالعه قرار گرفته و به شکل وسیعی پذیرفته شده است، متغیر خودپنداره است. خودپنداره نگرش عمومی فرد را نسبت به خود نشان می دهد و از آن به عنوان نیرویی که می تواند در پیش بینی موفقیت ایفای نقش کند، یاد می شود. بنابراین معلم می تواند نقش بسزایی در تشکیل خودپنداره مثبت و حفظ آن در دانش آموزان داشته باشد. به همین دلیل است که معلمان باید با مسایل مربوط به رشد کودک و به خصوص با مسایل مربوط به رشد خودپنداره کودکان و عوامل موثر بر آن آشنا باشند و محیط مدرسه را در برابر حوادث و عواملی که می تواند بر نگرش دانش آموز نسبت به خودش آسیب برساند، بدقت زیر نظر داشته و شرایط سالمی را برای رشد دانش آموزان به وجود بیاورند (رحیمی، ۱۳۸۷).

از سوی دیگر اهمیت شکل گیری خودپنداره تحصیلی زمانی بیشتر می شود که بدانیم خودپنداره تحصیلی مثبت و بالا، موجب افزایش عزت نفس^۴ و به تبع آن اعتماد به نفس^۵ در دانش آموزان می گردد و این می تواند نقش بسزا و مهمی در آینده فرد و زندگی خصوصی و اجتماعی او داشته باشد. به همین دلیل لازم است شرایط رسیدن به اهداف مطلوب در مدرسه و محیط کلاس برای دانش آموز فراهم شود و به همین سبب کلاس درس و نوع رفتار و تدریس معلم به عنوان محیطی که فراهم آورنده شرایط مناسب برای دانش آموز است بایستی مد نظر قرار گیرد و همچنین توجه به تفاوت های فردی^۶ دانش آموزان و تعامل با آنها در جهت تحقق هدف های مورد نظر مورد توجه قرار گیرد (خیر، ۱۳۷۰).

---

۱ .attitudes
۲ .Self image
۳ .Cognitive organization
۴ . self esteem
۵ . self confidence
۶ . Individual differences

براون (به نقل از خیر، ۱۳۶۷) بیان می‌دارد که تا به حال در زمینه تعامل میان دانش آموز و معلم فرضیه‌های متعددی مورد آزمایش قرار گرفته است. یکی از این فرضیات این است که معلم به دلایل مختلف، رقابت‌ها و توانایی‌های دانش آموزان را بطور متفاوتی درک می‌کند و اینگونه انتظاراتی که معلم در خود می‌پروراند در رفتارشان با دانش آموزان منعکس می‌شود و در نتیجه در دانش آموزان عملکردهای متفاوتی را ایجاد می‌کند که این عملکردها به نوبه خود منعکس کننده نگرشهای آنان نسبت به خود است. در موارد متعددی مشاهده شده است که رفتار نابجا و نا آگاهانه معلم آینده تحصیلی و شغلی دانش آموزان را تحت الشعاع قرار داده و نتایج نامطلوب و در برخی مواقع مصیبت باری را به بار آورده است (عطاپور، ۱۳۷۸).

با توجه به اینکه افت تحصیلی روز به روز رو به فزونی است و تکرار پایه‌های تحصیلی می‌تواند هزینه‌های مادی و معنوی فراوانی را بر دانش آموز، والدین و آموزش و پرورش بگذارد و همچنین زیان ترک تحصیل بخصوص در دوره نوجوانی که طبق تحقیقات انجام شده رابطه زیادی با بزهکاری و ناهنجاری‌های اجتماعی دارد و همچنین پرورش شهروندان خوب در جامعه، تحقیقات بدین صورت می‌تواند برای آنان که به بهبود و اصلاح اوضاع آموزشی دانش آموزان می‌اندیشند و به موقعیت آنان در حال و آینده علاقه مند هستند، مفید واقع باشد. با توجه به رویکردهای جدید به سمت روابط انسانی، توجه به برنامه درسی تجربه شده^۱ که به دریافت ادراکها و برداشتهای دانش آموزان توجه دارد. همچنین دیدگاه خودشکوفایی یا ارتباط شخصی^۲ در برنامه درسی که به سراغ دانش آموز رفته، نیازها و علایق او را تشخیص می‌دهد و نیز به دلیل تغییرات شگرف و روز افزون در جامعه و معطوف شده نظر بسیاری از محققین به سمت مدرسه و محیطهای آموزشی و اهمیت نقش معلم در تشکیل خودپنداره و عملکرد تحصیلی دانش آموزان، با بررسی قضاوت معلمان از سوی دانش آموزان می‌توان با برنامه ریزی بهتر امر تعلیم و تربیت را تسهیل تر نمود و گرایش علمی حاکم در آموزش و پرورش را با رویکرد، آموزش و پرورش توانمند و به شکلی هنرمندانه، متحول کرد.

۱-۴- اهداف پژوهش

۱-۴-۱- هدف کلی

بررسی رابطه بین ادراک از رفتار معلم با خودپنداره تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی

۱-۴-۲- اهداف فرعی

۱- بررسی رابطه بین ادراک از رفتار معلم با خودپنداره تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی؛

۱. Experiential curriculum

۲. Personal Relevance/Self actualization

- ۲- بررسی رابطه بین ادراک از رفتار معلم با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی؛
- ۳- بررسی رابطه بین خودپنداره تحصیلی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی؛
- ۴- بررسی رابطه بین ادراک از رفتار معلم با خودپنداره تحصیلی به تفکیک جنسیت و پایه های تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی؛
- ۵- بررسی رابطه بین ادراک از رفتار معلم با عملکرد تحصیلی به تفکیک جنسیت و پایه های تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی؛
- ۶- بررسی رابطه بین خودپنداره تحصیلی با عملکرد تحصیلی به تفکیک جنسیت و پایه های تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی؛
- ۷- بررسی رابطه بین مولفه های خودپنداره تحصیلی (گرایش مثبت به خود، گرایش به خانواده، گرایش به هم سالان، گرایش به معلم و مدرسه) با ادراک از رفتار معلم؛
- ۸- بررسی تفاوت ادراک از رفتار معلم معلمان علوم تجربی و ریاضیات؛

۱-۵-۰- فرضیه های پژوهش

۱-۵-۱- فرضیه کلی :

بین ادراک از رفتار معلم با خودپنداره تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی رابطه وجود دارد.

۱-۵-۲- فرضیه های فرعی پژوهش

- ۱- بین ادراک از رفتار معلم و خودپنداره تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی رابطه وجود دارد.
- ۲- بین ادراک از رفتار معلم و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی رابطه وجود دارد.
- ۳- بین خودپنداره تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی رابطه وجود دارد.
- ۴- بین ادراک از رفتار معلم و خودپنداره تحصیلی و عملکرد تحصیلی به تفکیک جنسیت و پایه های تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی رابطه وجود دارد.
- ۵- بین ادراک از رفتار معلم و خودپنداره تحصیلی به تفکیک جنسیت و پایه های تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی رابطه وجود دارد.
- ۶- بین خودپنداره تحصیلی و عملکرد تحصیلی به تفکیک جنسیت و پایه های تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی رابطه وجود دارد.
- ۷- بین مولفه های خودپنداره (گرایش به خود، گرایش به خانواده، گرایش به هم سالان، گرایش به مدرسه و معلم) و ادراک از رفتار معلم رابطه وجود دارد.
- ۸- بین ادراک از رفتار معلم معلمان علوم تجربی و ریاضیات تفاوت وجود دارد.

۱-۶-۱-تعریف متغیرها

۱-۶-۱-۱-تعاریف مفهومی متغیرها

- ادراک از رفتار معلم: برداشتهای ذهنی است که دانش آموز از رفتار معلم نسبت به خود دارد (شریفی، ۱۳۶۸). این برداشت در حقیقت قضاوت و ارزیابی دانش آموز از رفتار و عملکرد معلمان خود است.

خودپنداره تحصیلی: شامل تصور دانش آموز از خودش در رابطه با پیشرفت سایر یادگیرندگان در کلاسی است که وی به آن تعلق دارد. این مفهوم بدون شک مبتنی بر بازخوردی است که دانش آموز در رابطه با کارهای آموزشی اش از نمرات، آزمونها، معلمان، والدین و دوستان و همسالان خود دریافت می کند (نویدی، ۱۳۷۳، به نقل از ایزدی، ۱۳۸۶). خودپنداره تحصیلی مجموع ادراک و تصور از خود با توجه به اعضای خانواده و نوع روابط آن، عوامل موثر در مدرسه و محیط مدرسه، نگرش و نوع روابط دوستان و هم سالان در مدرسه و خارج از مدرسه، معلم و نوع روابط او و گرایش مثبت یا منفی ای است که هر دانش آموز نسبت به خودش دارد.

عملکرد تحصیلی: به تمام درگیری های دانش آموز در محیط مدرسه اطلاق می شود که مواردی نظیر خودکارآمدی^۱، تاثیرات هیجانی،^۲ برنامه ریزی،^۳ فقدان کنترل پیامد^۴ و انگیزش^۵ را در برمی گیرد (درتاج، ۱۳۸۳؛ به نقل از نورمحمدیان، ۱۳۸۵).

عملکرد تحصیلی نتیجه یادگیری است نه خود یادگیری و در حقیقت عملکرد همان محصول یادگیری است که قابل مشاهده و اندازه گیری است (شعاری نژاد، ۱۳۷۳).

۱-۶-۱-۲-تعاریف عملیاتی متغیرها

ادراک از رفتار معلم: در این تحقیق میزان نمره ای است که دانش آموز از پرسشنامه ادراک از رفتار معلم به دست می آورد. حداقل نمره کسب شده ۲۶ و حداکثر ۱۰۴ می باشد.

خودپنداره تحصیلی: در این تحقیق میزان نمره ای است که دانش آموز از پرسشنامه خودپنداره تحصیلی به دست می آورد. حداقل نمره کسب شده ۲۶ و حداکثر ۱۰۴ می باشد.

عملکرد تحصیلی: در این تحقیق میزان نمره ای است که دانش آموز از پرسشنامه عملکرد تحصیلی به دست می آورد. حداقل نمره کسب شده ۴۸ و حداکثر ۲۴۰ می باشد.

۱ -Self efficacy

۲ -Emotional impact

۳ -Planning

۴ -Lack of outcome control

۵ -Motive